

3. DE DORDTSE LEERREGELS ... VANDAAG

Drs H. Smit

1. INLEIDING

We willen beginnen met het formuleren van een aantal stellingen die dan in het vervolg behandeling zullen vinden.

De eerste elf stellingen gaan in op de inhoud van de Dordtse Leerregels (DLR). De laatste drie stellingen gaan in op het 'funktioneren' van de DLR als kerkelijke belijdenis.

Ik wil in deze inleiding nog wijzen op een belangrijk boek:

Dr C. Graafland, Van Calvijn tot Barth, Oorsprong en ontwikkeling van de leer der verkiezing in het Gereformeerd Protestantisme, Boekencentrum BV., 's Gravenhage 1987. Mijns inziens een onmisbaar standaardwerk!

2. STELLINGEN

(1) De positief te waarden bedoeling van de DLR is het "Sola Gratia" en daarmee het "Soli Deo Gloria" te handhaven en van een uiterste beklemtoning te voorzien.

(2) De DLR spreken over het raadsbesluit van verkiezing en verwerping op een afstandelijk-definiërende wijze, waarbij als 'bewijsgronden' teksten worden aangevoerd die in een zeer concreet verband van troost en vermaning voorkomen.

(3) Positief te waarden is de infralapsarische opzet van de DLR, waarin dus de gevallen mens als voorwerp van de verkiezing wordt gezien. Hiermee wordt bereikt dat de verkiezing direct met Gods genade en met Christus verbonden kan worden en dus een 'evangelische' signatuur ontvangt. Tevens wordt voorkomen het zo fatale 'evenwicht' tussen verkiezing en verwerping (alsof het God 'om het even' zou zijn). Men zie I,7.15.

(4) Juist om hetgeen in (3) werd genoemd is het te betreuren dat de DLR het geheel van Gods Raadsbesluiten toch weer vatten onder de éénheidsnoemer van "het besluit van verkiezing en verwerping". Zie I,6.

(5) Ten aanzien van de zeer belangrijke zaak van de verhouding tussen Gods eeuwig besluit enerzijds en het concrete, gevarieerde, roepende, belevende en

dreigende spreken van God in de heils- en verbondsgeschiedenis anderzijds valt te wijzen op positief te waarden elementen in de DLR.

(6) Het is te betreuren, dat er in de DLR ook elementen zijn aan te wijzen, die het concrete spreken-van-de-Here-in-de-tijd te zeer naar de achtergrond dringen.

(7) Ook moet men stellen dat bepaalde uitspraken, die men zeker niet zou willen ontkennen of verwerpen, zeer gemakkelijk schade veroorzaken, omdat men te zeer geneigd is daaraan in eigen geloofsverwegen een 'apriorische' plaats toe te wijzen. We noemen II,8 met de these dat krachtens Gods raadsbesluit de levend-makende en behoudende kracht van Christus' dood alleen aan de uitverkorenen ten goede komt.

(8) De vraag klemmt of het niet tot schade is geweest, dat de Dordtse vaders zich tegenover de remonstranten gedwongen zagen uit het geheel van de bijbelse openbaring één punt te abstraheren, waarbij de samenhang met de andere geloofspunten buiten het centrum van de belangstelling kwam te staan.

(9) De uitspraak over de zekerheid omtrent de eeuwige verkiezing tot zaligheid vanuit de waarneming van de onmiskenbare vruchten van die verkiezing - I,12 - heeft in de kerkgeschiedenis tot veel moeite geleid, omdat het altijd weer zo voor de hand lag een maatstaf te zoeken buiten het geloof om daaraan de echtheid van het geloof en van de geloofsvruchten te meten, waarbij men dus vergat dat ook de hier bedoelde zekerheid een zekerheid is die men slechts in het geloof kan ontvangen en bezitten.

(10) Inzake de leer van de Volharding der Heiligen - hoofdstuk V - klemmt de vraag of hier de begrippen 'heilig' en 'uitverkoren' niet bij voorbaat geheel gevat zijn in het kader van wat eerder omtrent Gods raadsbesluit werd uitgesproken, en hoe er nog ruimte overblijft voor de bijbelse realiteit van de afval van velen die tot het geheiligde en uitverkoren volk Gods behoorden, en van hen die door hun afval "de reiniging van hun vroegere zonden hadden vergeten" (2 Pt. 1:9).

(11) Zeer goed wordt door de DLR gesteld - V,10 - dat de troost van de volharding slechts te genieten is in de levende geloofsbetrokkenheid op de Here en op zijn belofte-van-trouw, waarbij het geloof uiteraard geen 'scheppende' functie heeft, maar wel funktioneert als de door de Here bevolen en gegeven onmisbare hand om het heil van God te ontvangen.

(12) Men moet nuchter konstateren dat de DLR te moeilijk en te gekompliceerd zijn om in haar geheel en in al haar delen werkelijk te kunnen funktioneer als verwoording van het geloof van Christus' gemeente. Het rechte gebruik van de DLR draagt enerzijds de gestalte van 'globaliteit', anderzijds de gedaante van 'selektie'.

(13) Het rechte 'globale' gebruik van de belijdenis van Dordt is te kwalificeren als een 'onzien in verwondering', waarbij de gelóvige niet bij de eigen geloofs-keuze blijft staan, maar 'teruggaat' tot het door geen wereldgebeuren aan te tasten welbehagen Gods waarin hij rust vindt - naar Ef. 1 en naar het 'hoofdbedoe-len' van Dordt.

Verder is het rechte gebruik van de belijdenis van Dordt te kwalificeren als een 'vooruitzien in vertrouwen', waarbij de gelovige van eigen geloofskracht afziet om ten volle te rusten in de trouw van Hem, die "het voor mij zal voleindigen" - naar Psalm 138 en ook hier weer naar het 'hoofdbedoelen' van Dordt.

(14) Het is uit één en ander wel duidelijk dat ik de instemming met de DLR niet zou willen typeren met de wel erg krampachtige formule, dat ik geloof dat de DLR in haar geheel en in al haar delen in alles (!) met Gods Woord overeenkomen, maar dat ik die instemming zou willen kwalificeren als een "onbekrompen en ondubbelhartige" instemming met wat de DLR klaarblijkelijk en evident bedoelen te belijden: het volstrekke 'Sola Gratia' en het volstrekke 'Soli Deo Gloria', zowel ten aanzien van de verwerving alsook ten aanzien van de toeëigening van het heil.

3. TOELICHTING OP DE STELLINGEN

3.1 Sola Gratia

De DLR bestrijden het standpunt van de remonstranten. Daarom is het goed de gedachtegang van de remonstranten in het kort samen te vatten.

Ook de remonstranten aanvaardden een van eeuwigheid door God genomen besluit van verkiezing, dat dus aan onze geschiedenis en aan al onze werken is voorafgegaan. Door inschakeling van de "praescientia Dei", dat is: de vóórwetenschap van God, zagen zij evenwel kans de menselijke wilskuze toch een beslissende en funderende plaats te geven in Gods besluit: God heeft verkoren op grond van vooruitgezien geloof, bekering, volharding. Veelal wordt dan bij hen het praedestinatiedekreet opgesplitst in een veelheid van besluiten. Zo zien we in DLR I, Verw. der Dwal. 5 de remonstrante onderscheiding tussen de "onvolkomen en niet-beslissende verkiezing" en de "volkomen en beslissende verkiezing", waarvan dan de eerstgenoemde op grond van vooruitgezien geloof en de laatstgenoemde op grond van vooruitgeziene volharding zou hebben plaatsgevonden. Want ook tussen geloof en volharding staat weer de (permanente volthouding) wilskuze van de mens. Ook vindt men de onderscheiding tussen een besluit - of besluiten - Gods inzake de wegen van het verzoeningswerk in en door Christus, de middelen welke tot bekering en geloof dienen te leiden, en de kategorieën van mensen die als voorwerpen der verkiezing zullen optreden enerzijds en het besluit tot verkiezing van bepaalde mensen anderzijds, waarbij de konkretisering en toespitsing op deze mensen weer zou zijn geschied op grond van vooruitgezien geloof en vooruitgeziene volharding. De wilskuze van de mens is dus baserend in het besluit van God. En die wilskuze is uiteindelijk in de macht van de mens, hoeveel God ook doen mag om hem door aanrading en overreding tot de goede keuze te trekken. Stelt men de mens voor door een cirkel en zijn hart door het middelpunt van die cirkel, dan moet men het werk van de Heilige Geest aan die mens voorstellen door een op het middelpunt gerichte pijl die dat

middelpunt niet raakt. Het minskuul kleine witte plekje tussen pijlpunt en diepste levenscentrum (middelpunt) vertegenwoordigt het remonstrante humanisme en de mogelijkheid van roem in de mens.

Men doet de opstellers van de DLR ten zeerste tekort, als men de drijfveer tot hun arbeid zou willen zien in de lust tot verschaffing van een (betere) oplossing van het probleem, hoe het nu komt dat de één wèl en de ander niet tot geloof komt. Daarmee zou men hen doen belanden in de sfeer van nieuwsgierigheid en spekulatiezucht.

Het is de opstellers van de DLR te doen om de eer van God, om het 'Sola Gratia', om het 'Soli Deo Gloria'. En tegelijk om de uitsluiting van alle roem in de mens. We spraken in stelling 1 van een "uiterste beklémentioning". De arbeid mag worden gezien als een doortrekking van de lijn die in het reformatorische adagium 'door het geloof alleen' wordt aangereikt. Geloof en genade worden dan allermeest beklémentiond, als men ook het geloof als genadegave van God belijdt en dat konsekvent en zonder reserve. Naar Ef. 2:8. Treffend is dan ook het slot van hoofdstuk I met Rom. 11:36 "Want uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen. Hem zij de heerlijkheid tot in eeuwigheid! Amen" - een doxologisch slot - zie I,18.

De vraag klemmt, of men het voor de gemeente niet beter bij deze eenvoudige formulering had kunnen laten!

3.2 Afstandelijk-definiërend

In stelling (2) komt iets naar voren van de grote moeite die men in de kerken der reformatie in feite altijd met de DLR heeft gehad: de DLR konden wel het kerkelijke 'standpunt' vertolken, maar ze konden toch niet echt worden tot een 'woordkanaal' van de belijdenis der harten. Althans niet 'in haar geheel en in al haar delen'.

Eén van de oorzaken daarvan zie ik gelegen in het feit, dat men aan bepaalde teksten of combinaties van teksten een logisch zeer aansprekende konklusie ontleent, die zich evenwel bevindt buiten de lijn die door die teksten direct wordt aangegeven.

We noemen als voorbeeld DLR I,7 waar gesproken wordt over de verkiezing - vóór de grondlegging der wereld - van "een bepaald aantal mensen ...". Verwezen wordt naar Ef. 1:4-6 met de aanhef "Hij heeft ons immers in Hem uitverkoren...." en naar Rom. 8:30 met de bekende 'Gulden keten': bestemming - roeping - rechtvaardiging - vertheerlijking. De eerste tekst bevindt zich in een duidelijk tróóstelijke toespraak tot de gemeente en draagt daarmee een direct boodschap-karakter. De tweede tekst mist wel het woordje 'ons', maar bevindt zich toch evenzeer in een kontekst van bemoediging en vertroosting. Zie het woordje 'ons' in de direkt op de 'keten' volgende tekst, de duidelijk op 'ons' toegespitste vertroosting dat niemand "uitverkorenen Gods" zal kunnen beschuldi-

gen - **8:33v** - en de stralende slotsom van dit gedeelte in **8:38v**, met het "Niets zal ons kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onze Here"!

Nu wordt in de DLR dit kennelijke boodschap-karakter omgebogen in een kon-
staterende afstandelijke vaststelling: 'een bepaald aantal mensen', waarbij de
direkte relatie tot het 'ons' van genoemde teksten buiten de aandacht komt te lig-
gen!

Is het juist daaruit niet te verklaren dat het in de geloofspraktijk altijd weer zo'n
moete heeft gebaard om dat 'ons' weer binnen het beeld te krijgen? Aparte - ook
al weer zeer algemeen gehouden - artikelen waren daarvoor bestemd - **1,12**. Maar
ze hebben maar al te vaak weinig baat gebracht! Men abstraherde eerst de tek-
sten van de bedoeling die zij kennelijk hebben, trok daar een alleszins aanspreke-
lijke logische konklusie uit, en moest ze tenslotte als het ware terugbuigen naar
hun oorspronkelijke karakter van boodschap-der-vertroosting.

Men kan hier denken aan de woorden-bij-de-doop. Wanneer men die woorden
maakt tot een heilstoeying voor niet nader aan te wijzen kinderen der gelovi-
gen die gerekend mogen worden tot de uitverkorenen, dan wordt het een grote
moete en een krampachtige strijd om zich 'angesproken te weten'. Zo verkreeg
men een deugdelijk wapen in de strijd tegen de remonstrante theologie, maar
tegelijk een formulering die niet geschikt was het geloof der gemeente te ver-
woorden!

Men kan niet zeggen dat de vaders voor deze zaak geen oog hadden. Mooi is in
dit opzicht Heid. Kat. Z. 21, vr/antw. 54 waar de slotzin "en dat ik daarvan een
levend lid ben en eeuwig zal blijven" getuigenis aflegt van het inzicht, dat men
de kerk alleen als 'betrokkene-in-Christus'-vergaderend-werk' echt kan belijden!

3.3 Infralapsarisme

In stelling (3) komen we de zaak van het supra- en infra-lapsarisme tegen.
Allereerst hierop een korte toelichting.

Het supralapsarisme poneert dat de mens-die-nog-zàl-vallen voorwerp is van
Gods verkiezing en verwerping. Gods einddoel is hier dominerend: verheerlij-
king van Gods barmhartigheid in het eeuwige leven van hen die daartoe verkoren
zijn en van Gods gerechtigheid in de eeuwige straf van hen die verworpen zijn.
Om tot dat einddoel te komen heeft God besloten tot de goede schepping, tot de
zondeval, tot de zending en het werk van Christus ter verlossing van de verkore-
nen Tegen deze opvatting zijn steeds sterke bezwaren ingebracht, al is het tot
een veroordeling niet gekomen.

a. De apriorische evenwichtspositie van verkiezing en verwerping, van barmhar-
tigheid en (gestreng) gerechtigheid, alsof God evengoed en even oorspronkelijk
'toorn' is als 'liefde', terwijl Johannes toch dat laatste noemt - **1 Joh. 4:8**.
Terwijl God toch beslist niet evenveel lust heeft tot de dood van de zondaar als
tot zijn bekering en leven - **Ezech. 18:23**.

b. De positie van Christus, waarvan men het volgende zeggen moet: Erkent men
het brengen-van-heil als zijn 'proprium officium', zijn eigenlijke ambt, dan zou
Gods 'evenwicht' gebroken zijn en openbaart Hij ons de Vader slechts ten dele!
Of men moet - onder beroep op bijv. **Luk. 2:34** 'val en opstanding' - ook in
Christus het evenwicht van heil en straf, genade en oordeel, inbrengen, waardoor
de duidelijke nadruk op zijn Reddersnaam en -werk wordt 'gecorrigeerd' - zie
Mat. 1:20. Eén en ander werd als eerbe-roving van Christus gezien en als een
devaluering van zijn verlossingswerk.

c. De positie van het geschapene en van de geschiedenis die in feite opgeslokt
worden in het gestelde einddoel van God en in zichzelf voor Gods aangezicht
geen werkelijke betekenis hebben. Maar heeft de Here Zich niet in zijn werk ver-
heugd na de voltooiing van elke scheppingsdag? - zie **Gen. 1:4,12,18,21,25,31**.

d. De situering van de zondeval in het geheel: wel erg brutaal wordt de zondeval
getekend als onmisbaar, funderend en konstruktief ten aanzien van de realisering
van Gods plan. Al te dicht benadert men volgens vele kritici de gedachte aan
God als 'auteur' van de zonde! Opmerkelijk is het dat de remonstranten, met
name Arminius, dit bezwaar hebben geopperd en dat de dordtse vaders voor
deze kritiek allerminst ongevoelig bleken!

Dan het infra-lapsarisme. Dit poneert dat de reeds-gevallen-mens moet worden
gezien als voorwerp van Gods verkiezing. Voor het infra-lapsarisme is de orde in
Gods besluiten veel meer 'archetypisch-analoog' aan de orde van het gebeuren
en van de geschiedenis: God heeft besloten tot de schepping; God heeft besloten
de zondeval 'toe te laten'; zijn verkiezing richt zich op mensen die behoren tot
de 'massa perditionis' en draagt daarom het stempel van liefde, genade en barm-
hartigheid. De verbinding met Christus is van meetaf present. Zie **Ef. 1:4** "Hij
heeft ons immers in Hem (Christus) uitverkoren vóór de grondlegging der
wereld, opdat wij heilig en onberispelijk zouden zijn voor zijn aangezicht". "In
Christus"; de betekenis van het woordje 'in' wordt gezien als 'komprehensief'
en/of 'funderend' en/of 'instrumenteel'. Voor het 'komprehensieve' zie J. van
Andel, Paulus' Brief aan de Efeziërs voor de gemeente bewerkt, Leiden 1894
(6): "Hij wijst ... daarop ... dat God ons van eeuwigheid in samenhang met
Christus verkooft, als zulken, die in Hem begrepen, van Hem omvat, met Hem
lotgemeen, door Hem vertegenwoordigd waren"; 'Funderend': Christus-in-zijn-
arbeid als rechtsgrond voor de verkiezing van zondaren; 'Instrumenteel': door
Christus en zijn werk wordt de verkiezing-in-effektiviteit mogelijk. Naar mijn
gedachte is het 'komprehensieve' dominerend, al behoeft dit de andere nuances
niet uit te sluiten. De verbinding 'verkiezing - Christus' is dus zeer direkt.
Evangelisch! Het evenwicht tussen verkiezing en verwerping is verbroken. De
zondige mens is immers het uitgangspunt en voorwerp. Daarom wordt de ver-
werping in feite negatief geformuleerd - wèl als besluit van God, maar dan toch
als besluit om sommigen "in de gemeenschappelijke ellende te laten, waarin zij
zichzelf door hun eigen schuld hebben gestort, ... hen op hun eigen wegen onder

zijn rechtvaardig oordeel te laten en hen ... ter betoning van zijn gerechtigheid te veroordelen en voor eeuwig te straffen" - zie I,15. De bewering dat de verwerping op dezelfde wijze de oorzaak van de ongelovigheid en de goddeloosheid is als de verkiezing de bron en oorzaak van het geloof en de goede werken is, wordt als een laatste vermindering van de gereformeerde leer aan de kaak gesteld - Zie Besluit.

De infralapsarische benadering doet meer recht aan de geschiedenis, waarin God na de val verschenen is om aanstonds de Moederbelofte af te kondigen - **Gen. 3:15; Art. 17 NGB.**

Dat wij aan de infralapsarische orde de voorkeur geven boven de vèrsgaande 'evenwichtigheid' van het supralapsarisme betekent overigens niet dat we ons met huid en haar aan het infralapsarisme uitleveren. Bij al het goede dat gezegd wordt over de genade, over het "in Christus", over het belang van het geschiedenisgebeuren, over de prioriteit van de genade in de verkondiging van het evangelie ..., blijft ons oordelen over de orde in de besluiten van de eeuwige (!) God al te pretentius en te spekulatief!

3.4 Verkiezing en verwerping

In stelling (4) maken we bezwaar tegen de term in I,6: "het besluit van verkiezing en verwerping". Dat lijkt op het eerste horen misschien tamelijk onzinnig. Is het immers niet zo dat de verwerping simpelweg de logische keerzijde is van de verkiezing? Impliceert het besluit van verkiezing van sommigen niet de verwerping van de overigen? Ik geloof evenwel niet dat onze logica hier beslissen kan en - sterker nog - ik geloof dat ze hier schade veroorzaakt! Het is een groot voordeel dat gesproken kan worden van de genade van de onverdiende verkiezing en van de gestrengheid van de rechtvaardige verwerping. Verkiezing en verwerping worden beide gekwalificeerd! Maar hoe kwalificeren we het - éne! - besluit van verkiezing-en-verwerping? We komen hier teveel in de buurt van van een 'decretum absolutum', dat is: een besluit dat losgemaakt moet worden van Gods eigenschappen als genade, gerechtigheid, barmhartigheid, gestrengheid. Het zou alleen maar gekwalificeerd kunnen worden door Gods soevereiniteit en aan de openbaring van Gods deugden in feite voorafgaan! Dat zou meebrengen dat de hoorder van het evangelie 'achter' de woorden van genade, liefde en gerechtigheid altijd weer de harde rots van naakte soevereiniteit present moet achten. Ziet hij het aangezicht Gods nog wel in Jezus Christus? Of is het hem in feite verborgen?

We kunnen het ook op een andere wijze zeggen. Door de formulering "het besluit van verkiezing en verwerping" wordt het 'evenwicht' van verkiezing en verwerping op een 'supralapsarische' wijze teruggebracht: keerzijden van één en dezelfde goddelijke beslissing! Weer de vraag: hoe hebben we hier de Here te zien? Als een 'evenwichtig' God? Als een God die 'eeuwige liefde' tegenover 'eeuwige toorn' uitbalanceert? Als een God die we evengoed 'Toorn' als 'Liefde' zouden kunnen noemen, evengoed 'Heer-des-doods' als 'God-des-

levens'? Men hoede zich terwille van het behoud van het evangelie = goede boodschap, voor elke evenwichtskonstruktie!

3.5 Het konkrete spreken Gods

Wanneer men zich begeeft in een overweging van Gods eeuwige en onveranderlijke besluit, dan komt het altijd weer tot de vraag hoe men staat tegenover al de konkrete woorden door de Here in zijn verbond en in onze geschiedenis gesproken.

Ten aanzien van deze zaak mogen we in de DLR zeer positieve dingen opmerken. We denken daarbij aan een eenvoudige en direkte eerbiediging van de woorden die in de geschiedenis gesproken zijn. We vinden deze goede noties in de artikelen over: de prediking van het evangelie, met name III/IV, 8; het gebruik van de door God gestelde middelen, met name I,16, III/IV, 17 en V,14; het heil voor de vroeg stervende kinderen der gelovigen - I,17. De opsomming beroemt zich niet op volledigheid.

Omtrent het gebruik van de middelen wordt eenvoudig gehandeld naar het bevel Gods tot horen en gehoorgeven met beroep op de belofte Gods, dat Hij in die weg zijn zegen zal geven. Ook hier een opmerkelijke aansluiting aan zeer direkte woorden der Schrift: het duidelijke bevel van God moet men niet weerstaan. De tegenopmerking "Maar als ik nu niet uitverkoren ben" moet in dit verband worden gezien als een tegenspraak tegen God en Christus, vergelijkbaar met een "Dat kan ik toch niet!" uit de mond van een verlamde, die uit Christus' mond het "Sta op en wandel!" heeft gehoord.

Prachtig is het artikel over de verkiezing en het heil van de vroegstervende kinderen van godvrerende ouders. Hier de duidelijke oriëntatie aan het verbond en de verbondswaarden, krachtens welke deze kinderen 'heilig' zijn, behorend aan de zijde van God. Geen spekulatie over een verborgen raad, die men hoe dan ook zou moeten onthullen. Veel meer een oriëntatie aan het feit, dat Gods liefelijke verbondswaard het laatste en definitieve woord is dat omtrent deze kinderen gesproken werd en kòn worden. Hier zijn de DLR prachtig vrij van elke spekulatiezucht en oriënteren zij zich direkt en rechtstreeks aan de woorden van het verbond.

3.6 Horizontaal-vertikaal

Dan nu enige zaken die we bezwaarlijk achten. In I,8 wordt van "deze verkiezing" gezegd dat zij niet te onderscheiden is in soorten, maar één en dezelfde is voor allen die behouden worden. En in I, Verw. der Dwal. 2 wordt dat nader uitgewerkt. Verworpen wordt de indeling in een algemene en onbepaalde en een bijzondere en bepaalde verkiezing en daarbij de nog nadere uitsplitsing in een onvolkomen, herroepelijke, niet-beslissende en voorwaardelijke tegenover een volkomen, onherroepelijke, beslissende en onvoorwaardelijke verkiezing van bepaalde personen. Ook de gedachte van een verkiezing tot geloof die dan nog

weer niet de verkiezing tot zaligheid zou zijn, wordt verworpen. Zonder dat we het remonstrantse gevoelen tot het onze zouden willen maken, stellen we toch de vraag of de DLR voldoende in het oog houden, dat de 'woord-familie' 'bachar-eklegesthai' zulk een duidelijk spoor trekt in de geschiedenis, met variatie, nadere toespitsing, versmalling ... Het is een 'tour de force' om de genoemde familie eenvoudig te 'claimen' voor de eeuwigheidspositie, waarover de DLR spreken. Graafland - a.w. (160) - vraagt zich met reden af of ook Calvijn niet vallen moet onder het oordeel van de DLR, omdat hij onderscheid maakt tussen een algemene en een bijzondere verkiezing, waarvan dan de eerste op het volk Israël-als-geheel en op de NT-gemeente-in-haar-zichtbare-gestalte betrokken wordt. Een volledige uiteenzetting over 'bachar-eklegesthai' zou ons veel te ver voeren. Slechts enkele punten willen we aanstippen.

De gelijkenis van **Mat. 22:1-14** eindigt met: "Polloi gar eisin klétoi, oligoi de eklektoi". Gezien het verloop van de gelijkenis kan men mijns inziens aan 'ekletoi' deze omschrijving verbinden: "Zij die in de laatste en definitieve selectie begrepen zijn". Het begon zéér breed - in de roeping; zie **22:10** "zowel slechten als goeden". Maar uiteindelijk laat de Heer zijn oog over de gasten gaan om te zien of zij zich 'der roeping waardig' hebben betoond. We kunnen mijns inziens een duidelijke OT-parallel van deze konstellatie aanwijzen. Het gehele volk Israël is door de Here verkoren, bijkens de verlossing uit Egypte en de uitleiding door een sterke hand - zie **Deut. 7:7v.** Maar het loopt erop uit dat van de oudere generatie alleen Jozua en Kaleb het einddoel in het beloofde land mogen verkrijgen. Bij de laatste en definitieve selectie hebben slechts Jozua en Kaleb zich de roeping-uit-Egypte (**Hos. 11:1**) 'waardig' betoond.

We denken ook aan het opmerkelijke bevel van Petrus om "zich te bejiveren bebaian ... tèn klêsin kai eklogên poieisthai" - **2 Petr. 1:10**. God heeft de gemeente en haar leden 'roepend uitgelezen' en 'uitlezend geroepen' uit het duister van de wereld - **1 Petr. 2:9**. Nu moeten zij zich bejiveren om die eerste en grote daad van God 'definitief' te maken, zodat de Here daarop niet behoefte terug te komen. Al is de betekenis van 'eklogê' verschoven ten aanzien van die van 'eklektói' in **Mat. 22:14** - 'eklogê' staat immers niet tegenover maar náást 'klêsis' -, de záák lijkt me aan **Mat. 22** zeer verwant! In **2 Petr. 1:5-7** is de weg van het 'bebaian poieisthai' aangewezen. Wordt die niet bewandeld, dan treedt op de verschnikkelijke realiteit van het "vergeten van de reiniging van de vroegere zonden" - **2 Petr. 1:9**.

Het is zeer typerend dat de Kantikenaars bij **2 Petr. 1:10** opmerken, dat dit 'vastmaken' niet ten aanzien van God heeft te gebeuren, maar ten aanzien van onszelf, "om te vaster verzekerd te mogen zijn, dat wij van God tot de zaligheid zijn uitverkoren" - een merkwaardig voorbeeld van wat we boven noemden het 'claimen' van de 'woord-familie' "bachar-eklegesthai" voor de eeuwigheidspositie! Ten onrechte hebben de Kantikenaars het zo opgevat.

Zijn we nu met deze gedachtengang, waarin dus ook sprake is van de 'versmal-

ling' der verkiezing naar-het-einde-en-het-definitieve-toe, niet met pak en zak naar het remonstrantse kamp overgelopen? Neen. Maar wel heb ik moeten denken aan een merkwaardige opmerking van ds R. Donteclock, namelijk dat hij tegen de predestinatieleer van Arminius als zodanig geen bezwaar heeft, wanneer zij maar niet verstaan wordt als leer der verkiezing, maar als leer der rechtvaardiging - Zie Graafland, a.w. (128). Zo zou ik op mijn beurt willen zeggen, dat ik de uiteenzettingen van Arminius c.s. positief zou kunnen waarderen als beschrijving van de lijnen die in de geschiedenis ten aanzien van 'verkiezen' en 'verkiezing' zijn aan te wijzen, maar dat ik er een groot bezwaar tegen heb dat Arminius en de zijnen kennelijk van mening zijn daarmee Gods raadsplan uitputtend behandelde te hebben!

Want er lopen in de Schrift ook onmiskenbaar andere lijnen, die van een 'vertikale' signatuur zijn.

Ik denk daarbij aan de machtige 'pro-woorden' en 'pro-verbanden' in het NT: 'pro-thesis', 'pro-ginôskein', 'pro-horizein', 'pro katabolês kosmou' ... - zie onder meer: **Rom. 8:28-30**, **Rom. 9:11v.**, **Ef. 1:4v.** Hier past niet de matte verklaring dat God met inschakeling van zijn 'praescentia' van tevoren een 'afdruk' zou hebben gemaakt van óns doen-en-beslissen-in-de-tijd om daarnaar zijn gedrag jegens ons in te richten. Deze verklaring wordt ook door **Rom. 9:11** op de meest direkte wijze tegengesproken - zie vooral het "toen de kinderen nog niet geboren waren ...". Blijkbaar doen we toch de eer van God ten zeerste tekort, als we Hem alleen maar zien als iemand die achter de feiten en de menselijke keuzen aan komt!

Het gaat in deze woorden en verbanden om de beklentoning van een eksklusief-goddelijk initiatief, om de soevereine heerschappij van zijn genade, om de onaantastbaarheid van zijn goddelijke 'planning'. Hier wordt het fundament gelegd voor de uitspraak van de DLR, dat de verkiezing is "de bron van alle goed dat tot behoud leidt..." - **1,9**.

Het is naar mijn gedachte evenwel een tragisch feit dat men tussen de lijn van het historisch-horizontale en de lijn van het eeuwig-vertikale heeft willen kiezen! De remonstranten kozen voor de historisch-horizontale lijn en pasten via de 'praescentia' Gods besluiten daarbij aan. Ten koste van Gods soevereine genade en ten bate van het 'humanum' met zijn wilskapaciteiten. De opstellers van de DLR daarentegen kozen voor de eeuwig-vertikale lijn en verwaarloosden maar al te zeer de gegevens van de geschiedenis en van de ontwikkeling, waarin toch - zoals we zagen - de 'woord-familie' 'bachar-eklegesthai' ten volle betrokken is. Maar hoe moet men dan die beide lijnen tot haar recht laten komen? Door vast te houden dat men de eeuwige verkiezing - naar haar werkelijkheid en naar haar zekerheid - 'beleeft' op de geloofsweg van Jozua en Kaleb, in het aantrekken van het kleed dat bij de maaltijd past, in het 'vastmaken' van zijn (eerste) roeping en verkiezing. We gebruiken het woord 'beleven' om elke gedachte aan 'kreëren' uit te sluiten en om de combinatie van werkelijkheid-van-de-verkiezing en zeker-

heid-omtrent-de-verkiezing in het licht te stellen.

Men kan niet ten hemel opstijgen, zoals het 'zwarte' christendom zou willen, om het Boek van God in te zien. Maar men begeeft zich in het licht en de vreugde van de vertikale lijn door zich 'horizontaal' op de geloofsweg voort te bewegen en de woorden van evangelie en gebod echt te horen!

3.7 Ingang-uitgang

Het gaat me niet om de ontdekking van de uitspraak, dat Christus' dood alleen de uitverkorenen ten goede komt. Het gaat me wel om de 'situering' van deze uitspraak, waarbij ik ten volle ernst zou willen maken met de historisch-horizontale lijn. Ik ontken niet dat voorzover het de oudere generatie van Israël betreft het grote verlossingswerk van de Here slechts aan Jozua en Kaleb ten goede kwam, daar zij mochten ingaan in het beloofde land en daarmee het einddoel mochten bereiken. Ik ontken evenmin dat zich daarin het soevereine plan van God realiseerde. Maar toch mogen we de geschiedenis van de uittocht, de woestijnreis, de verbondssluiting op Sinai ... niet horen of lezen met in ons achterhoofd de gedachte, dat het uiteindelijk toch maar voor Jozua en Kaleb bestemd was! Dan zou de gehele uitleidingsgeschiedenis met al de woorden Gods daarin tot onwenzelijkheid worden herleid.

De toespitsing op de genoemde twee kwam niet 'a priori' tot onze kennis, maar pas in het verloop van de geschiedenis. De eerbiediging van het wezenlijke van Gods spreken en werken in de geschiedenis brengt mee, dat de bedoelde toespitsing ook geen 'a priori' behoort te worden.

De uiteindelijke selectie - historisch bezien - moet ook 'uiteindelijk' blijven en moet niet het uitgangspunt worden!

Wanneer men de uitspraak van II,8 een dominerende plaats toekende, werd telkens de doop gedevalueerd en opgesplitst in een 'volle' doop (voor de uitverkorenen) en een 'niet-volle' doop (voor de niet-uitverkorenen). En dan maar benauwd gissen en tasten naar de kwaliteit van mijn doop! Het gehele geestelijke leven wordt samengebracht in de benauwde vraag: "Ben ik uitverkoren?". Daarbij keek men vragend omhoog en vergat de concrete aanwijzingen in de historisch-horizontale richting: de geloofsweg van Jozua en Kaleb, het aantrekken van het kleed voor de maaltijd, het vast-maken van roeping en verkiezing, het 'andere deel' van het verbond, waarover het Doopformulier spreekt.

Men kan natuurlijk zeggen dat de DLR niet de pastorale bewerking van de gemeente op het oog hadden maar de bestrijding van de remonstrantse theologie. Dat is waar! Maar daarmee is ook al gezegd dat de DLR als 'geloofsverwoording voor de gemeente' niet geslaagd zijn.

3.8 Abstraktie

Het is al voldoende uitgekomen dat het gevaarlijk is de eeuwige verkiezing Gods te isoleren uit de volheid van de Schriften. Het is niet een 'los verkoopbaar

geloofselement'. Bovendien hebben de opstellers van de DLR duidelijk gesproken in reactie op het standpunt van de remonstranten. Daarbij hebben zij bijkans alle klemtoon gelegd op de lijn van het eeuwige-vertikale. Tegenover de remonstranten goed! Maar ... als de remonstranten uit het oog verdwenen zijn ... bedenkelijk voor de gemeente!

3.9 Zekerheid

In I,12 gaat het over de zekerheid omtrent de verkiezing tot zaligheid. Gewaarschuwd wordt terecht tegen een poging de diepten Gods nieuwsgierig te onderzoeken. De zekerheid komt voort uit het waarnemen van de onmiskenbare vruchten der verkiezing: het echte geloof in Christus, de kinderlijke vreze Gods, droefheid naar God over de zonde, honger en dorst naar gerechtigheid De ellende van de 'usus' van deze uitspraak is altijd weer geweest dat men heeft willen redeneren op de manier van een 'logisch syllogisme': "Wanneer ik een echt geloof heb en het geloof een vrucht is van de verkiezing Gods, dan moet ik dus verkoren zijn! Maar ... hoe weet ik dat mijn geloof ècht is? Het kan niet echt zijn, als ik niet verkoren ben. Ben ik uitverkoren?". En zo is men in een cirkel rondgedraaid! Omdat men zekerheid wilde winnen vanuit de twijfel! De DLR zijn aan deze ellende niet geheel onschuldig, omdat het "waarnemen van de vruchten der verkiezing" een 'tegenoverstellende' houding suggereert, waarin men 'tegen zijn geloof' probeert aan te kijken - een houding die met de echte geloofsactiviteit niet verenigbaar is. Men kan niet 'aankijken tegen' zijn vertrouwen op God en tegelijk met dat vertrouwen bezig zijn! Anders wordt het wanneer men in het geloof voortgaat en met het geloofsvertrouwen op Christus en zijn verlossing en zijn verlossende woorden gericht blijft, bezig met horen en gehoorgeven. Dan komt men in de beaming van het 'door genade alleen' van het door-het-geloof-in-Christus-zijn aan de hand van de Schrift tot het uitverkoren-in-Christus-vóór-de-grondlegging-der-wereld. Men isoleert het geloof niet. Men begeeft zich niet in 'formele logika'. Het heeft als het ware iets onopzettelijks. In de historisch-horizontale voortgang wordt het vertikale gegrepen en tegelijk erkend als aan alles voorafgaande!

De klemtoon op de eeuwige-vertikale lijn ten koste van de klemtoon op de weg van het geloof heeft het nuttig effect van I,12 in hoge mate in de weg gestaan!

3.10 De volharding der heiligen

De kritische opmerking ten aanzien van Hoofdstuk V, De volharding der heiligen, is weer met name gericht op de usurpatie van de desbetreffende woorden door de eeuwige-vertikale lijn met haar 'inslag' in ons mensenleven, de wedergeboorte! In hoofdstuk V is sprake van "de heiligen" - V,2,4,15 -, "de bekeerden" - V,3,4 -, "de (ware) gelovigen" - V,4,9,11,12,13 -, "de zijnen" - V,6 -, "Gods uitverkorenen" - V,10.

Ook hier valt weer op te merken dat enkele van deze woorden in de Schrift in

een veel bredere 'setting' voorkomen. Zo wordt het volk Israël als geheel "de Here heilig", "uitverkoren", "zijn eigen volk" genoemd - zie **Deut. 7:6**. Zo wordt ook de NT-gemeente "een uitverkoren geslacht", "een heilige natie", "een volk (Code) ten eigendom" genoemd - **1 Petr. 2:9**. De Israëlieten zijn "kinderen van de Here, uw God" - **Deut. 14:1**. De leden van de NT-gemeenten zijn "geroepen van Jezus Christus", "geroepen heiligen", "geliefden Gods" - **Rom. 1:6v.**. Toch zien wij in OT zowel als NT de concrete waarschuwing tegen afval gericht tot hen, die de bovengenoemde benamingen dragen. Overal doet zich voor de realiteit van het verbond met zijn beloften en eisen, met zijn zegen-woorden en vloek-dreigingen, met zijn 'indikatieven' en zijn 'imperatieven'! Zo waarschuwt de apostel Petrus de gemeenten - met een bijzondere klemtoon op de 'integriteit' van de doop en de bediening daarvan - voor het "vergeten van de reiniging van de vroegere zonden" - **2 Petr. 1:9**. Hij tekent de afvallige dwaalleraars als mensen, "die de Heerser, die hen gekocht heeft, verloochenen" en die te vergelijken zijn met "een hond, die teruggekeerd is naar zijn uitbraaksel of een gewassen zeg, teruggekeerd naar de modderpoel" - **2 Petr. 2:1,22**. Steeds de realiteit van de genadegemeenschap met God in Christus, welke echter door zonde en afval gebroken kan worden.

De DLR hebben tegenover de remonstranten gekozen voor de 'smalle' lijn van uitverkiezing - wedergeboorte/bekering - volharding. Maar men moet bedenken, dat de toegang tot het bestek van die 'smalle' lijn gelegen is in het brede kader van: het gehoor geven in geloof, met vreugde en vreze, aan al de woorden, die de Here in het verbond gesproken heeft en spreekt, in dankbare blijdschap en in een beven voor de vermaningen! Stellig zeggen de DLR dit ook! - zie V.7. Maar het zou zoveel beter geweest zijn, als van meetaf de brede 'setting' van de woorden in het raam van het verbond aan de orde was gekomen. Waar de 'smalle' lijn domineert, schijnt ook de boodschap te worden versmald: "De uitverkorenen zijn binnen en zullen binnen zijn. Wat nog te zeggen over de anderen?" Waar de realiteit van het verbond niet wordt genoemd moet telkens weer pastoraal rechtgetrokken worden wat dogmatikaal in eenzijdigheid was verlopen.

Ook hier heeft de reactie op de remonstrantse theologie weer geleid tot een eenzijdig toespitsen van de volle bijbelse boodschap. En zo wordt het belijden van de gemeente bemoeilijkt.

3.11 Troost

In V. Verw. der Dwal. 7 wordt de gedachte bestreden van hen die menen, dat het 'geloof-voor-een-tijd' van het ware geloof alleen maar verschilt in de duur. Zou deze bewering worden geaksepteerd, dan zou de uitspraak "de ware gelovigen zullen volharden" ook geen belijdenis meer zijn maar een 'analytisch oordeel', dat is: een oordeel waarin het predikaat in feite al opgesloten ligt in het subjeet, zodat het oordeel in feite niets meer zegt! Daarom trachten de DLR een 'substantieel' verschil te formuleren! Het treft daarom des te meer positief dat in V.10 de

verzekerdheid omtrent de volharding niet gevonden wordt in het 'waarmemen' van een geobjektiveerd stuk 'Geesteswerk', maar in Gods beloften waarop het geloof zich richt. Met het 'getuigenis van de Heilige Geest' wordt blijkens de aanhef van dit artikel ook niet een van Gods Woord losgemaakte 'openbaringsstem' bedoeld, maar veeleer de belofte van het evangelie zelf die in de kracht van de grote Spreker tot ons komt. Ook wordt genoemd de ernstige en heilige oefening van een goed geweten en van goede werken. Ook hier gaat het niet om de reeds genoemde 'waarneming' en 'objektivering' maar om de vreugdevolle geloofservaring van de kracht van Hem, die getrouw is en nooit zal laten varen het werk van zijn handen, welke ervaring als het ware 'mee-komt' als we ons begeven tot een arbeid waartoe we van nature niet bekwaam zijn.

De zekerheid wordt ons dus niet gegeven door een in ons geloof aanwezige 'verbinding' met het einde van onze wegen, maar door de blijvende genadetrouw van onze Vader in Christus.

Het valt ons op dat de dogmatische versmalling zo vaak in het pastorale vlak prachtig wordt bijgesteld.

3.12 Selektief gebruik

Toelichting vindt hier en nu niet plaats in een theoretische verhandeling maar in enkele verwijzingen naar de praktijk.

De moeilijkheid en de gekompliceerdheid van de DLR worden aardig belicht door de anekdoten, die in omloop zijn omtrent de verwarring van 'rechte leer' en 'verworpen dwalingen'. Men moet bij tijd en wijle ook van spotboeven iets wijlen opsteken!

Elke katechiseermeester die het waagt voor een gemiddeld katechisatiepubliek de DLR te behandelen, ziet zich al heel snel genoodzaakt tot een uiterste 'globaliteit' te komen. Verder kan hij niet komen, omdat zijn 'publiek' niet verder kan komen!

Wat nu het element van de 'selektie' betreft ... vele predikanten doen de ervaring op dat ouders, die een kindje hebben moeten afstaan, veel troost ondervinden van DLR I,17, zonder dat overigens van enige affiniteit tot het geheel van de DLR wordt blijkgegeven. Er is eenvoudig geen sprake van dat een jongen die belijdenis doet, daarmee 'de DLR bezweert' zoals ik in de dagen van een overspannen en formalistische 'belijdenistrouw' wel heb horen beweren.

3.13 Globaal gebruik

Nu dus over het 'globale' gebruik van de DLR als een 'omzien in verwondering'. Ik heb met mijn belijdeniskatechisanten wel eens een gesprek in deze geest: op de dag van je belijdenis kun je terugkijken op het leven dat achter je ligt. Misschien zie je al terugkijkend je eigen komen-tot-geloof wel, de dag bijvoorbeeld dat je je ervan bewust werd: "Die 'ik' van zondag 1, dat ben ikzelf. Ik zeg zondag 1 niet meer òp, ik zeg zondag 1 zelf!". Dan kun je denken: Toen is het

begonnen! Maar ... als je niet verder terugkijkt, dan heb je er niet veel aan, want dan kom je tot rust in ... je eigen prille geloof. En dan ben je niet zoveel anders dan de graaf van Münchhausen, die zich aan zijn haren uit het moeras moest trekken! Neen, je moet verder terugkijken. Naar je dóóp! Toen heeft God genadig het fundament gelegd onder alles wat later zou gebeuren. En als je dan nóg verder wilt terugkijken, dan kom je terecht bij **Ef. 1:4** "God heeft ons immers in Christus uitverkoren vóór de grondlegging der wereld...". God heeft voor ons en voor jou gekozen, toen de wereld er nog niet was. Dat betekent dat die hele wereld geen enkele inbreng kon hebben in dat plan van God - een grote troost, nu die wereld zo bóós geworden is! Ook kon en kan die wereld niets in Gods plan veranderen. Gods kiezen voor ons is ónaantastbaar. Als je zóver terugkijkt, dan kom je tot rust in Gods welbehagen. En dát is een echt fundament voor je geloof en voor je vertrouwen en voor je èchte rust! En om ons daaraan te herinneren, staan de DLR in ons Kerkboek en daarmee zijn ze hun plaats ook wáárd!

Dan het 'globale' gebruik van de DLR als een 'vooruitzien in vertrouwen'. Steeds stel ik de belijdeniskatechisanten voor de vraag hoe ze nu eigenlijk - zo ongeveer 20 jaar oud! - kunnen beloven dat ze standvastig zullen blijven in leven en sterven. Lijk je met zo'n grote belofte niet al te veel op Petrus die beweerde, dat hij zijn Here nooit zou verloochenen? Aan grootspraak hebben we in de kerk (en daarbuiten) niets! Hoe kun je dat beloven? Gelukkig weten de katechisanten dan te antwoorden dat de mogelijkheid gelegen is in het 'door Gods genade': "door Gods genade standvastig in leven en sterven". Wij zullen trouw zijn in volle afhankelijkheid, in gelovige afhankelijkheid en in biddende afhankelijkheid van de liefdetrouw van God zelf. De schapen blijven trouw door de Herder die beloofd heeft hun eeuwig leven te schenken - **Joh. 10:27v.** De gelovigen zullen volharden door de kracht van Hem die het voor hen zal voleindigen - **Ps. 138:8**. Om ons daarbij te bepalen staan de DLR in ons Kerkboek en daarmee zijn ze hun plaats ook wáárd!

Arme remonstranten! Zij kunnen tenslotte niet verder terugzien dan tot hun eigen geloofskeus! En vooruitzien gaat al te moeilijk! Wat weet ik van mijn eigen volhardingskracht van morgen? "Simon, Simon...!"

3.14 Onbekrompen en ondubbelhartig

Om het zoëven genoemde 'hoofbedoelen' van de DLR en ook om de aangewezene 'juweeltjes' zijn de DLR hun kerkelijke plaats waard. Mits men genoeg neemt met 'globaliteit' en 'selectie' voor de kerkleden.

In onze tijd met zijn sterke theologische driften om God zijn almacht, zijn goddelijk initiatief, zijn soevereiniteit te ontnemen en Hem te laten 'beslissen' in ónze beslissing acht ik de ondertekening van de DLR door ambtsdragers beslist geen overbodige luxe! Tegen de remonstranten maar ook tegenover de gehele machti-

ge hegeliaanse ontwikkeling in de gedachtenwereld. Maar dat moet kunnen gebeuren "onbekrompen en ondubbelhartig", in beaming van de zaak waarom het in de DLR gaat, niet in verheerlijking van elk detail of van elke punt en komma. Ondertekening? Zó en niet anders ... gráág!

(april 1988)